

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดยงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานเทศบาลตำบลคำอาฮวน
อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจข้อมูลเพื่อเป็นศูนย์บริการข้อมูลด้านการเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน

๒. จัดทำฐานข้อมูลศูนย์บริการข้อมูลด้านการเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน

๓. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ณ ศูนย์บริการข้อมูลด้านการเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน

๔. เพื่อพัฒนาต่อยอดให้เป็นศูนย์บริการข้อมูลด้านการเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านอย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเข้าเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมี ผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆกันดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธิ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศนของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศนดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สืบสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นাত্রาไพ.๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้

ปรุ้งแต่ง และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจน จากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณา การสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้น ความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ ประสบการณ์ จึงมี ความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่ อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างใน การดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา

แยกตามประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลคำอาฮวน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ทำไม้กวาด,จักสานต่างๆ	นายดอกด้าย ผุยคำสิงห์	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๒	ช่างปูน ช่างเหล็ก	นายทนงค์ ไชยพันธ์	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๓	ช่างเหล็ก	นายวีระชาติ วงศ์ศรีทา	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๔	ช่างทุกชนิด	นายก่อม คำปาน	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๕	ช่างไม้ ช่างปูน	นายอนิวัฒน์ ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๖	การจักสาน	นายสมศักดิ์ ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๗	ทำไม้กวาดดอกหญ้า (แหม)	นางคำเงิน ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๘	ทอผ้ามัดหมี่	นางภูมิลา ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๙	ผ้ามัดย้อม	นางสาวสุวรรณา ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๑๐	ทำพานบายศรี ชั้นหมากเพ็ง	นางวาง ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๑๑	สานตะกร้าพลาสติก	นางนิตยา ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๑๒	จักสานลายตัวอักษร	นายลม ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๑๓	ทำพานบายศรีสู่ขวัญ	นางจันทร์ ศรีสะอาด	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๔	ทำไม้กวาด	นางอุดร คำนันท	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๕	เย็บผ้า	นางประดับดาว ดอนพิลา	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๖	จักสาน	นายแพน ไชยวงศ์	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๗	ทำไม้กวาด	นางนคร มลศิลป์	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๘	เย็บผ้า	นางเสน่ห์หา สมดี	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๙	ช่างตัดผม ซ่อม เครื่องใช้ไฟฟ้า	นายปรเมธ รักษาคุณ	ม.๕ บ้านดงมัน

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๒๐	ก่อสร้าง	นายสมักร พรหมจันทร์	ม.๕ บ้านดงมัน
๒๑	ช่างปูน ช่างไม้	นายคม อูบม	ม.๕ บ้านดงมัน
๒๒	ช่างเหล็กมุงหลังคา	นายสงบ พันธุ์ดิน	ม.๕ บ้านดงมัน
๒๓	ช่างไม้ทำเฟอร์นิเจอร์	นายอนันต์ ยืนนาน	ม.๕ บ้านดงมัน
๒๔	จักสาน	นายเหมือน ผุยคำสิงห์	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๒๕	จักสาน	นายแยง ทองผา	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๒๖	จักสาน	นายคำมี ผุยคำสิงห์	ม.๘ บ้านโคกสูงน้อย
๒๗	จักสาน	นายบุญแหวน ไชยยางค์	ม.๘ บ้านโคกสูงน้อย
๒๘	จักสาน หวด กระติบข้าว	นายวิ ไชยยางค์	ม.๘ บ้านโคกสูงน้อย
๒๙	ผ้ามัดย้อม	นางคอม ป้อมหิน	ม.๙ บ้านเหล่าคราม
๓๐	ช่างไฟฟ้า	นายสำเนียง ไชยยางค์	ม.๙ บ้านเหล่าคราม
๓๑	ไม้กวาดดอกหญ้า	นางเกษแก้ว แข็งแรง	ม.๑๐ บ้านโค้งสำราญ
๓๒	ทอผ้า	นางลิยะ น้อยชิน	ม.๑๐ บ้านโค้งสำราญ
๓๓	ไม้กวาดดอกหญ้า	นางสุวรรณา ใจมั่น	ม.๑๐ บ้านโค้งสำราญ
๓๔	ไม้กวาดดอกหญ้า	นางพรสวรรค์ ชารีไชย	ม.๑๑ บ้านนิคมสหกรณ์หนองแต้
๓๕	ไม้กวาดดอกหญ้า	นางมณี ผากา	ม.๑๑ บ้านนิคมสหกรณ์หนองแต้
๓๖	ไม้กวาดดอกหญ้า	นางมุกดา สุวรรณศรี	ม.๑๑ บ้านนิคมสหกรณ์หนองแต้
๓๗	ทำพานบายศรีขันหมาก เพ็ญ	นางคำปุ่น ศรีประเสริฐ	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๓๘	ช่างซ่อมประปา	นายอนุชิต คนดี	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๓๙	ทำไม้กวาด	นางอำพร รัตนตร	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๐	ทำไม้กวาด	นางวิลาวัลย์ ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๑	จักสานตะกร้า	กลุ่มงานจักสาน	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๒	ช่างไฟฟ้า	นายไกรสร ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๓	ช่างเฟอร์นิเจอร์	นายเรงชัย ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๔	ช่างก่อสร้าง ทาสี	นางลำดวน อลพันธ์	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๕	ช่างอคูมเนียม	นายประยูร ขำขัน	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๖	ช่างเฟอร์นิเจอร์	นายธวัชชัย อ้วนดี	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๗	จักสานต่างๆ	นางสมพร ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๘	งานสานสวิง งานสาน ต่างๆ	นางเสถียร รัตนตร	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๔๙	ช่างไฟฟ้า	นายเจษฎา ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๕๐	จักสาน สานแห	นายมัน บุตทศ	ม.๑๕ บ้านคำอาฮวน

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๕๑	จักสานตะกร้าพลาสติก	นางราตรี	ม.๑๖ บ้านเหมืองบ่า
๕๒	ทำริบบิ้นพวงมาลัย	นางบัวเงิน ชันแข็ง	ม.๑๖ บ้านเหมืองบ่า
๕๓	จักสานตะกร้าพลาสติก	นางสมจิต คำเสนา	ม.๑๖ บ้านเหมืองบ่า
๕๔	จักสานตะกร้าพลาสติก	นางวิเศษ วงศ์ศรีทา	ม.๑๖ บ้านเหมืองบ่า
๕๕	จักสานตะกร้าพลาสติก	นายอุทัย วงศ์ศรีทา	ม.๑๖ บ้านเหมืองบ่า

ด้านการแพทย์ไทย

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ยารักษาทางสมุนไพร	นายพลอย ชาธิพา	ม.๔ บ้านพรานอัน
๒	หมอเป่าจอดกระดูก	นายทองคำ มั่นส	ม.๕ บ้านดงมัน
๓	หมอเป่าจอดกระดูก	นายสมร บุญทวี	ม.๕ บ้านดงมัน
๔	หมอนวดแผนโบราณ	นางสาววารี ราชวงศ์	ม.๕ บ้านดงมัน
๕	หมอเป่าจอดกระดูก	นายไสว ชันแข็ง	ม.๕ บ้านดงมัน
๖	หมอดูหมอเป่า	นายทรัพย์ ไชยวงศ์	ม.๙ บ้านเหล่าคราม
๗	หมอฟันบ้าน	นายพรมมี ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๘	หมอรักษาฟันบ้าน	นางชม ชาธิพา	ม.๑๓ บ้านพรานอัน

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	นายบุญล้อม พิกุลศรี	ปราชญ์ชาวบ้าน ทำพิธีต่างในหมู่บ้าน	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๒	นายสาย ชารีไชย	พ่อเจ้าประจำหมู่บ้าน(ปู่ตา)	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๓	นายจรรยา เภาวะนะ	ช่วยทางด้านศาสนา สัปเหร่อ	ม.๑ บ้านคำอาฮวน
๔	นายบุญล้อม ชาธิพา	ปราชญ์ทางพิธีกรรมหมอพรามณ์ หมอสูตร	ม.๔ บ้านพรานอัน
๕	นายลม ชาธิพา	ปราชญ์ชาวบ้านด้านการจักสานลายตัวอักษร	ม.๔ บ้านพรานอัน
๖	นายสว่าง ชาธิพา	เจ้าปู่ตาบ้าน	ม.๔ บ้านพรานอัน
๗	พระครูเจตษฎา อาพาภักดี	เจ้าอาวาสวัด เจ้าคณะตำบลดงเย็น	ม.๕ บ้านดงมัน
๘	นายภู ศรีวิชา	สัปเหร่อ	ม.๕ บ้านดงมัน
๙	นายวัฒนา สุวรรณศรี	ผู้นำด้านการเลี้ยงปู่ตา ขนบธรรมเนียมประเพณีหมู่บ้าน	ม.๕ บ้านดงมัน
๑๐	นายเหมือน ผุยคำสิงห์	จักสาน	ม.๖ บ้านคำเม็ก

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑๑	นายแยง ทองผา	หมอแคน จักสาน	ม.๖ บ้านดงมัน
๑๒	นายสมหมาย เพียรจิตร	มัดท่ายกบ้านคำเม็ก	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๑๓	นายสมพงษ์ ทองผา	สัปเหร่อ	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๑๔	นางดวงกมล พันธุ์พาน	หมอดู หมอทรง	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๑๕	นางบุญเลิศ แสนสุข	หมอดู หมอทรง	ม.๖ บ้านคำเม็ก
๑๖	นายน้อย ไชยยายงค์	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๗ บ้านโนนสะอาด
๑๗	นายไม ไชยยายงค์	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๗ บ้านโนนสะอาด
๑๘	นางแยง ไชยยายงค์	รักษานขนบธรรมเนียมประเพณีเลี้ยงปู่ตา	ม.๘ บ้านโคกสูง
๑๙	นายดี เทพสุริย์	งานด้านการเกษตร	ม.๘ บ้านโคกสูง
๒๐	นายทองแก้ว ไชยยายงค์	งานด้านการเกษตร	ม.๘ บ้านโคกสูง
๒๑	นางศิรินาถ ผุ่ยคำสิงห์	อาสาสมัครการเกษตร	ม.๘ บ้านโคกสูง
๒๒	นายทรัพย์ ไชยยายงค์	ปราชญ์ชาวบ้านหมอดูหมอป่า	ม.๙ บ้านเหล่าคราม
๒๓	นายเว็ด ผิวขำ	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๑๐ บ้านโค้งสำราญ
๒๔	นายอ่อนจันทร์ ผิวขำ	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๑๐ บ้านโค้งสำราญ
๒๕	นายปาน เทพสุริย์	มัดท่ายกวัด	ม.๑๒ บ้านเหล่าคราม
๒๖	นายพูนสุข แสนโครต	งานด้านการเกษตร	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๒๗	นายพรมมี ชาธิพา	หมอฟันบ้าน	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๒๘	นางชม ชาธิพา	หมอรักษาฟันบ้าน	ม.๑๓ บ้านพรานอัน
๒๙	นายธง ศรีวิชา	มัดท่ายก	ม.๑๔ บ้านแสงอรุณ
๓๐	นายประมวล เทพศรีหา	มัดท่ายก	ม.๑๔ บ้านแสงอรุณ
๓๑	นายสาย ชารีไชย	พ่อเจ้าประจำหมู่บ้าน(ปู่ตา)	ม.๑๕ บ้านคำอาฮวน
๓๒	นางเล็ก พันทะ	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๑๕ บ้านคำอาฮวน
๓๓	นางประยูร โพธิ์สุวรรณ	ปราชญ์ชาวบ้าน	ม.๑๕ บ้านคำอาฮวน